

Er du død – eller er du gået bort?

DANSK CENTER FOR ORGANDONATION,
HORSENS, 19. JANUAR, 2023

CARSTEN LEVISEN

Kort Bio

Lingvist & Sproglig Antropolog

2007-2010 New England
2010-2014 Aarhus
2015- Roskilde

Forskning:

- *Ordenes Magt og Magi*
- *Sproglige Verdensbilleder*
- *Diskurs, Kultur og Samfund*

Ordnes magt og magi

— DØR
— ER DØD
— DØDEN

DØDENS MEST
POPUPLÆRE
NABO-ORD

Død og ødelæggelse

Død og opstandelse

DØDENS DRAMATISKE GRAMMATIK

- DØ AF SULT
- DØ AF GRIN
- DØ AF SKRÆK
- DØ AF TØRST
- DØ AF KEDSOMHED

- DØDLÆKKER
- DØDGODT
- DØDTRÆT
- DØDIRRITERENDE
- DØDHAMRENDE
ÆRGERLIGT

A close-up photograph of a Black man on the left and an Asian woman on the right, both smiling and engaged in conversation. The man is wearing a white dress shirt and a light purple tie. The woman has long, straight black hair with bangs. The background is a solid, vibrant red. Centered over the image is white text that reads "Udblik: At leve og dø i verdens sprog".

Udblik: At leve og dø i verdens sprog

Udblik: Kroppen
og i verdens
sprog

Ekskurs:
“Sproglig
relativitet”

Farvebegreber i sprog

Dansk vs. Russisk

- Den danske farve *blå*
- To russiske Russian farvebegreber *sinij*, omtrent 'mørk blå' and *goloboj*, omtrent, 'lys blå'

Dansk vs. vietnamesisk

- Dansk *blå* og *grøn*
- Vietnamesisk *xanh*, omtrent 'blå-og-grøn'

MUS OG ROTTER

- Dansk *mus* vs. *rotte*
- Japansk *nezumi*
'mus/rotte'
- Malaysisk *tikus*
'mus/rotte'

FROM THE BESTSELLING AUTHOR OF BAUDOLINO

UMBERTO ECCO

Mouse or Rata

TRANSLATION AS NEGOTIATION

'A stimulating and charming book'
Noel Malcolm, *Sunday Telegraph*

Opsummering 1

Eufemisme, Tabu og Metafor

Tre sprogkulturelle mekanismer

EUFEMISMER

NY-EUFEMISMER I DANSK

Dødseufemismer

- sov ind
- sov stille ind
- er gået bort
- er ikke hos os længere
- har stillet træskoene
- en terminal episode
- livet synger på sidste vers
- tog afsked med livet
- blev taget fra os
- blev revet bort
- har fået fred
- er kommet hjem
- er kommet frem

Tre sproglige spor

Klarsprog: hun døde i går aftes

Eufemisme: hun gik bort i går aftes

Dysfemisme: hun krassede af i går aftes

EUFEMISMENS FUNKTIONER

- At beskytte følelsesmæssigt
- At skabe afstand - fx via humor
- At skabe sammenhold
- At promovere

- At mystificere
- At bureaukratisere

Eufemismer

Eksempler fra engelsk:

- *A substantive negative patient care outcome*
- *A diagnostic misadventure of the highest magnitude*

TABU

TAE
BLONG SAKEM T
KIPI
TOWN BLO
IKLIN OL

Namele-grene som tabu-tegn

METAFOR

AT DØ ER
AT SOVE

Sove ind

Sove stille ind

Lukke sine øjne

Døden er jo kun et blund, som vi
fra søvnen kende

DØDEN ER
EN VEJ

den vej skal vi jo alle
til døden os skiller
en udvej

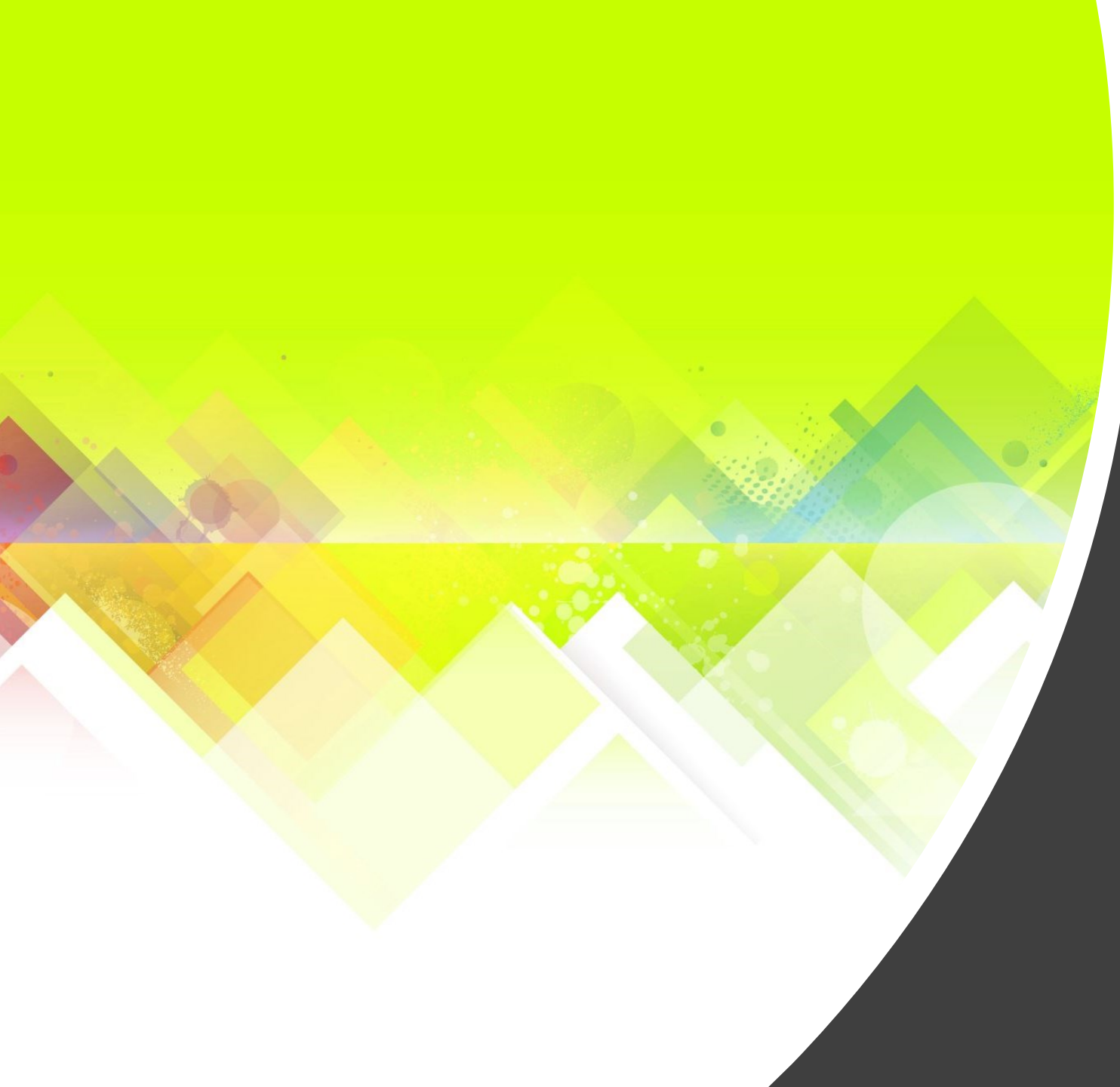

DØDEN, PERSONIFICERET

når døden nærmer sig
døden rev hende fra os
døden sniger sig ind på ham

Opsummering 2

“Organer” i Samfundsdiskurser

En professional/faglig sproglig ramme

transplantation

afstødning

læsion

dysfunktion

patologier

ultral lyd

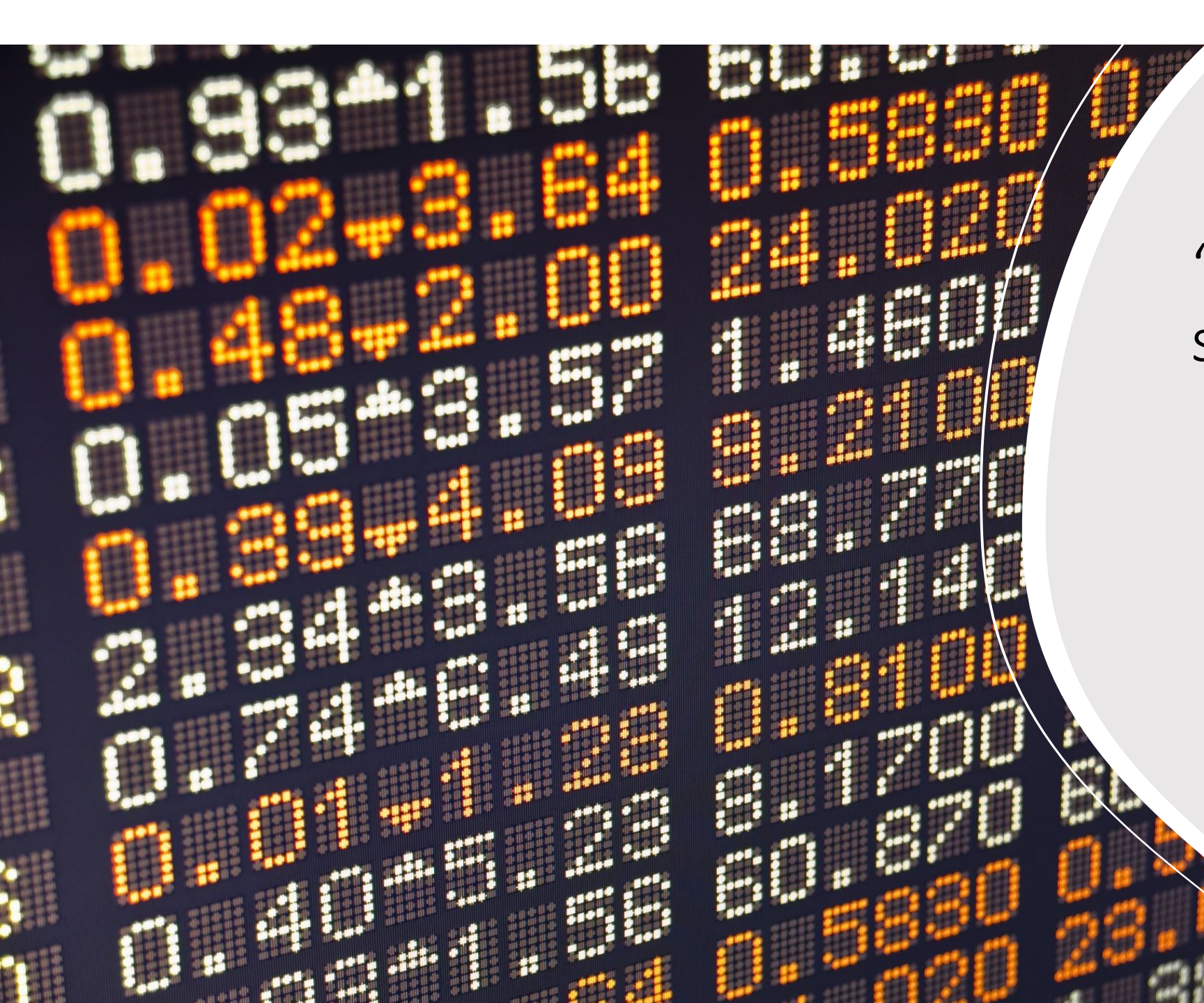

Den transaktionelle sproglige ramme for ordet “organ”

- “Gave-givning”
 - donation
 - donor
 - modtager

Donation:

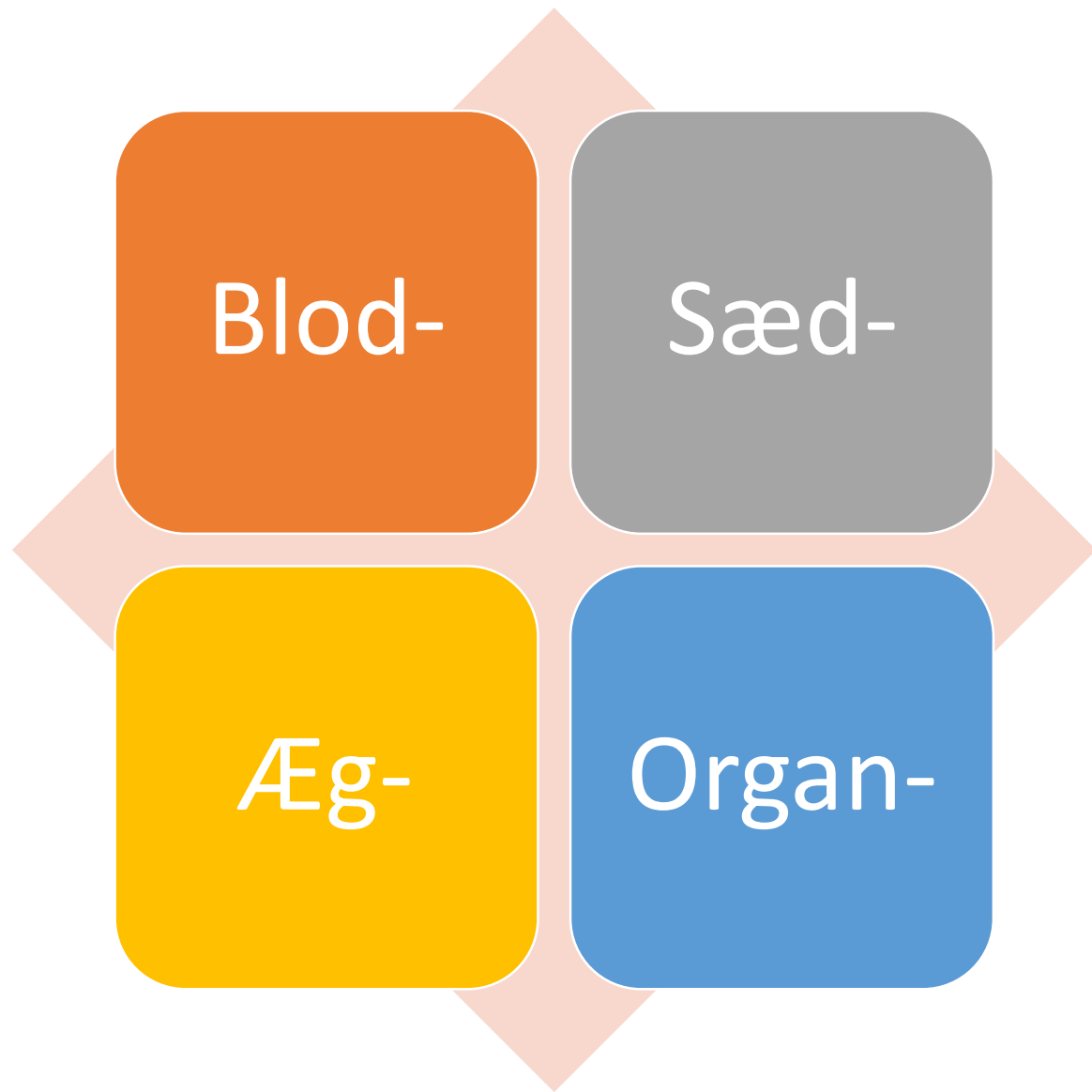
“større (penge)gave til et bestemt formål”

“Handel” som sproglig ramme

- *Et marked for organer*
- *Salg af organer*

Ordet
“donor” i
kropslig
sammen-
hæng

Organdonations nabo-ord

Valg, stilling, ja, nej

Fravælge, afvise

Diskutere, drøfte, debat

Pårørende, familie, befolkning

Kampagne (for), indsats

Center

Hjernedøds-diskurser

- Actionfilm, action, underholdning, zombier
- Idioter, tumpe, tåbe, bølle, kælling, psykopat
- Kvæg, gås, får, abe
- Motorcyklist
- Brøndby, tackling
- Patient, donor

Mellem hverdagssprog og fagsprog

- *Stress og stress*
- *Angst og angst*
- *Deprimeret og deprimeret*
- *Psykopat og psykopat*
- *Hjernedød og hjernedød*

Opsummering

At tale om døden, livet,
kroppen og “sjælen”

Ordnes magt og magi
